

Література

1. Галпин Т., Хэндон М. Полное руководство по слияниям и поглощениям компаний. – М.: "Вильямс", 2005. – С. 150.
2. Завьялова Е., Этокова Е. Международные слияния и поглощения: опыт Запада. – "Рант", 2003. – С. 140.
3. Рудык Н.Б. Конгломеративные слияния и поглощения: Книга о пользе и вреде непрофильных активов. – М.: "Зона ИКС", 2003. – С. 258.
4. Труды научной конференции студентов по результатам научно-исследовательской работы за 2006 – 2007 гг. «Проблемы развития национальной и глобальной экономики»: Том 1. – Донецк: ДонНУ, 2007. – С. 188.
5. http://www.acea.be/images/uploads/ind/ind_0004.pdf
6. <http://www.ey.com> Годовой отчет 2008 год.
7. <http://www.kpmg.ua>.
8. <http://www.pwc.com>.
9. <http://oica.net/category/production-statistics/>
10. <http://www.reuters.com/article/rbssAutoManufacturers/idUSLC80838920090512>

Надійшла 29.05.2009

УДК 332.146:330.322

Є. А. ШАРА

Східноєвропейський університет економіки та менеджменту, м. Черкаси

РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

Розглянуто стан, проблеми і перспективи розвитку промислових підприємств центрального регіону України. Проаналізовано економічний потенціал даних підприємств. Виокремлено напрямки ефективного розвитку промислового комплексу центрального регіону, сформульовано основні напрямки інвестиційно-інноваційної стратегії економічного розвитку регіону. Визначено пріоритетні напрямки розвитку промислового комплексу регіону, ефективні шляхи використання матеріально-технічної бази підприємств.

The state, problems and prospects of development of industrial enterprises of the Central region of Ukraine, is considered. Economic potential of these enterprises is analysed. Directions of effective development of industrial complex of the Central region are selected, basic directions are formulated investment-innovative strategies of economic development of region. Certainly priority directions of development of industrial complex of region, effective ways of the use of material and technical base of enterprises.

Вступ. Становлення ринкової економіки в Україні тісно пов'язане з лібералізацією та розвитком інвестиційної діяльності підприємств в усіх галузях економіки. Це важливо як для підприємств, які будують свою інвестиційну стратегію на принципах самофінансування, так і для місцевих органів, інвестиційних інститутів, які виділяють фінансові ресурси на реалізацію проєктів. Розвиток ринку інвестиційних послуг – це достатньо складний та багатоплановий процес, реалізація якого потребує відповідної концептуальної основи.

Промисловість відіграє важливу роль в регіональній економіці, особливо в ній зосереджений найбільший потенціал забезпечення життєдіяльності регіону. Здатність органів місцевого самоврядування сформувати сприятливі умови для залучення необхідного обсягу інвестицій в промисловість регіону проявляється в ефективності управління інвестиційною діяльністю.

В сучасних умовах, коли економічні процеси протікають у відповідності з законами ринкових відносин, необхідно стимулювати та регулювати інвестиційні процеси за допомогою залучення інвестиційних ресурсів та формування сприятливого інвестиційного клімату.

Інвестиційна активність промислових підприємств є функцією стану економіки регіону.

Постановка завдання. Метою статті є спроба розглянути, проаналізувати та визначити інвестиційні можливості промислового комплексу Центрального регіону України. В процесі аналізу економічного потенціалу промислового комплексу регіону визначити шляхи ефективного залучення інвестицій та активізації інноваційних процесів, сформувати основні положення інвестиційно-інноваційної політики для промислових підприємств регіону.

Основний розділ. Центральний регіон України є типовим регіоном з високим промисловим потенціалом.

В загальній структурі промислового виробництва значне місце посідають підприємства переробної промисловості, хоча їх частка в період з 2005 року по квітень 2009 року зменшилась на 10,1% (рис. 1). Обернена тенденція спостерігається у добувній промисловості та у виробництві і розподіленні електроенергії, газу та води (відповідно за 2005 – квітень 2009 рр. їх частки зросли на 1,4% та 8,7%). Такі

зрушення у структурі відповідають зниженню діяльності підприємств легкої промисловості, виробництву неметалевої мінеральної продукції, хімічної та нафтохімічної промисловості і підприємств машинобудівного комплексу [1 – 5].

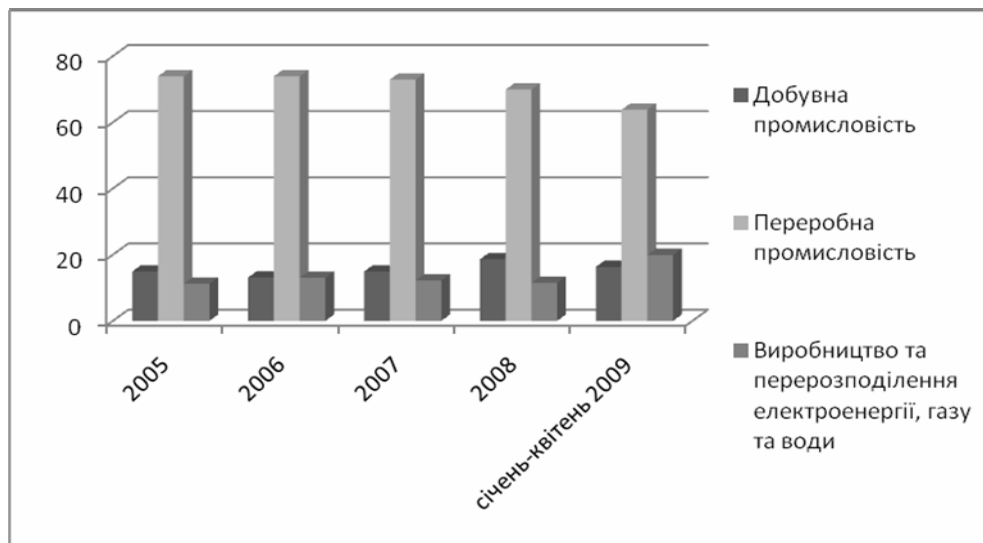

Рис. 1. Динаміка структурних зрушень в промисловому комплексі Центрального регіону України за період 2005 – січень-квітень 2009 рр.

Скорочення імпорту продовольства дозволило регіональним товаровиробникам продовжувати нарощення випуску деяких видів продуктів харчування. Зросло виробництво макаронних виробів, консервів, горілки та вино-горілочаних виробів, олії, маргаринової продукції.

Але заходи по підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції не дозволили збільшити випуск продукції легкої промисловості, целюлозно-паперового виробництва та металургійного виробництва (табл. 1).

Таблиця 1

Показники обсягу реалізації по галузях промисловості Центрального регіону України в період 2006 – січень-квітень 2009 рр. [1 – 5]

Промисловість	2006 рік			2007 рік			2008 рік			Січень-квітень 2009 року	
	Обсяг, млн грн	Структура, %	Відхилення, млн грн.	Обсяг, млн грн	Структура, %	Відхилення, млн грн	Обсяг, млн грн	Структура, %	Відхилення, млн грн.	Обсяг, млн грн	Структура, %
Добувна промисловість	1393,2	13,3	895,2	20840,1	15,1	6907,8	144982	63,2	124142	26403,2	49,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	16396,9	15,6	2233,7	20155,8	14,6	3758,8	22407,3	9,8	2251,5	5443,8	10,1
Легка промисловість	447,7	0,4	35,1	530,3	0,4	82,6	530,4	0,2	0,1	121,3	0,2
Оброблення деревини та виробництво з деревини, крім меблів	320,6	0,3	77,9	444,2	0,3	123,6	469,9	0,2	25,8	81,7	0,2
Целюлозно-паперове виробництво	1804,5	1,7	118,2	2359,0	1,7	554,5	2244,4	1,0	-114,5	553,2	1,0
Виробництво коксу, продуктів нафто переробки	1539,9	1,5	266,2	1509,0	1,1	-30,9	3111,6	1,4	1602,5	458,7	0,9

Промисловість	2006 рік			2007 рік			2008 рік			Січень-квітень 2009 року	
	Обсяг, млн грн	Структура, %	Відхилення, млн грн.	Обсяг, млн грн	Структура, %	Відхилення, млн грн	Обсяг, млн грн	Структура, %	Відхилення, млн грн.	Обсяг, млн грн	Структура, %
Хімічна і нафтохімічна промисловість	8095,6	7,7	1477,0	10303,4	7,5	2207,8	11906,1	5,2	1602,7	2664,4	4,9
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	2170,5	2,1	725,7	3023,9	2,2	853,5	3547,2	1,5	523,3	422,2	0,8
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	37096,6	35,4	8078,4	48599,7	35,2	11503,1	5873,4	2,6	-42726,4	9263,9	17,2
Машинобудування	9285,1	8,9	1076,3	13342,5	9,7	4057,4	16221,0	7,1	2878,5	1852,8	3,4
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	13727,3	13,1	3935,5	17138,5	12,4	3411,2	18246,2	7,9	1107,7	6583,5	12,2
Всього	104816,9	100	1891,9	138246,4	100	33429,5	229339,3	100	91292,9	53848,6	100

Як видно з рис. 2, нестабільність в роботі підприємств промислового комплексу спостерігається за весь період дослідження.

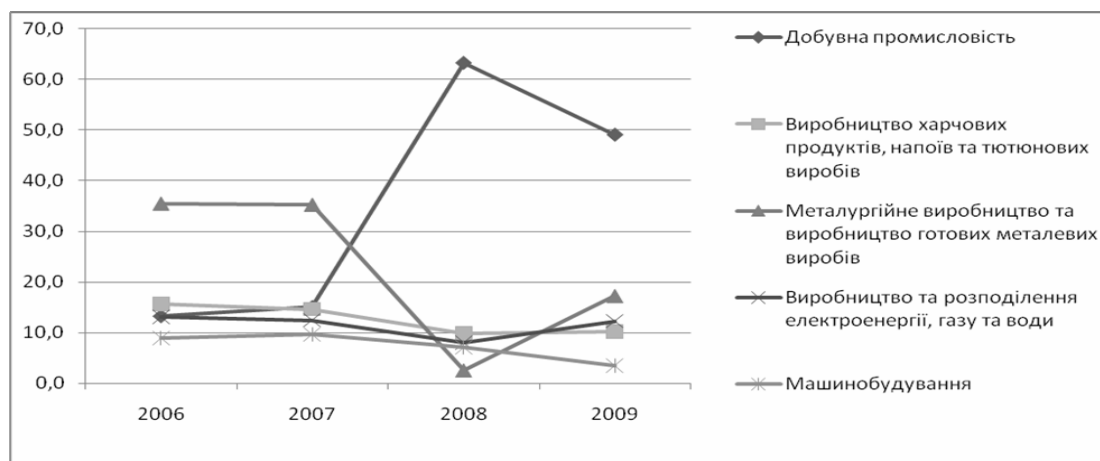

Рис. 2. Динаміка структурних зрушень обсягів реалізації основних видів промислової продукції Центрального регіону України за період 2006 – 2009 рр.

Так, значне піднесення діяльності підприємств добувної промисловості у 2008 році супроводжується не менш різким спадом їх обсягів реалізації. Тобто на кінець 2008 року обсяг реалізації становив 63,2% загального обсягу реалізації промислової продукції, то за перший квартал 2009 року їх обсяг реалізації зменшився до 49%. Більш позитивна тенденція намітилась у металургійному виробництві у 2009 році. Різкий спад металургійного виробництва у 2008 році супроводжується зростанням у першому кварталі 2009 року. В галузі машинобудівного комплексу в період з 2006 року по перший квартал 2009 року спостерігається однозначна спадна тенденція обсягів реалізації. Якщо у 2006 році частка реалізованої продукції в загальному обсязі промисловості сягала 8,9%, то на кінець I кварталу 2009 року вона становила 3,4%. Це свідчить про низьку конкурентоспроможність даної продукції і високу затратність та нерентабельність даної продукції. Позитивні зрушення відбулися у 2009 році на підприємствах виробництва

та розподілу електроенергії, газу та води. В порівнянні з 2008 роком у I кварталі 2009 року частка обсягу реалізації продукції даними підприємствами Центрального регіону зросла на 4,3%, але в порівнянні з 2006 роком їх частка знизилась майже на 1%. З огляду на діяльність інших підприємств промисловості Центрального регіону підприємства виробництва та перерозподілу електроенергії, газу та води мають більш стабільний характер роботи.

В процесі аналізу результатів діяльності промислових підприємств Центрального регіону України за період 2007 – I квартал 2009 року намітилась негативна тенденція збільшення частки збиткових підприємств (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка питомої ваги збиткових та прибуткових підприємств промислового комплексу Центрального регіону за 2007 – I квартал 2009 рр. [1 – 5]

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування у першому кварталі 2009 року має від'ємне значення, що вказує на збитковість підприємств промислового комплексу на рис. 3 відображено динаміку співвідношення частки збиткових підприємств та прибуткових. Якщо у 2007 році частка збиткових підприємств промислового комплексу становила 30,7%, то у I кварталі 2009 року – 47,5%. Таке зростання кількості збиткових підприємств свідчить про не конкурентоспроможність та низьку рентабельність промислового комплексу Центрального регіону України. Але поряд зі зниженням рентабельності підприємств розмір номінальної середньої заробітної плати зростає і у 2009 році вона зросла на 2,5% в порівнянні з 2008 роком. Це свідчить про перевищення рівня оплати праці над продуктивністю, що можливе лише за рахунок використання прибутку. Як свідчить практика діяльності промислових підприємств регіону, в цьому випадку зменшуються накопичення фінансових засобів та знижується інвестиційна активність підприємств. Але рівень продуктивності праці залежить не лише від наявності на підприємствах висококваліфікованих працівників, які були скорочені в період економічної нестабільності в країні, а й від технічного оснащення виробництва. Тому зниження продуктивності праці на підприємствах є наслідком фізичного і морального зносу матеріально-технічної бази.

Основними причинами нестабільності фінансового стану промислових підприємств Центрального регіону є не диверсифікований асортимент продукції, товарів, низька конкурентоспроможність, неефективний фондовий портфель, низька ліквідність активів, несприятливі економічні та галузеві умови, нестабільність фінансового ринку. Всі ці проблеми необхідно враховувати при розробці стратегічних програм розвитку як на регіональному, так і на державному рівнях.

Центральний регіон України являє собою природничо-виробничий комплекс, який володіє ознаками самодостатності, де є професійно-кадровий потенціал, присутні перспективні інноваційні проекти, накопичений достатньо міцний інтелектуальний потенціал. Все це є необхідними передумовами для стабілізації економічного стану підприємств промисловості, галузей та сфер господарювання, створення виробничої інфраструктури, якісного підвищення добробуту основної маси населення. Про це свідчать статистичні дані інноваційної активності промислових підприємств Центрального регіону (рис. 4).

За період 2006 – 2008 рр. частка підприємств, що займалися інноваціями зросла на 2% і на кінець 2008 року становить 12,7%. Але в порівнянні з інноваційною активністю підприємств у 2007 році їх питома вага знизилась на 2,2%. Незважаючи на такі коливання кількості підприємств, які займалися інноваціями, питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової має постійну зростаючу тенденцію: у 2006 році – 5,4%, у 2007 році – 5,5%, у 2008 році – 5,8%.

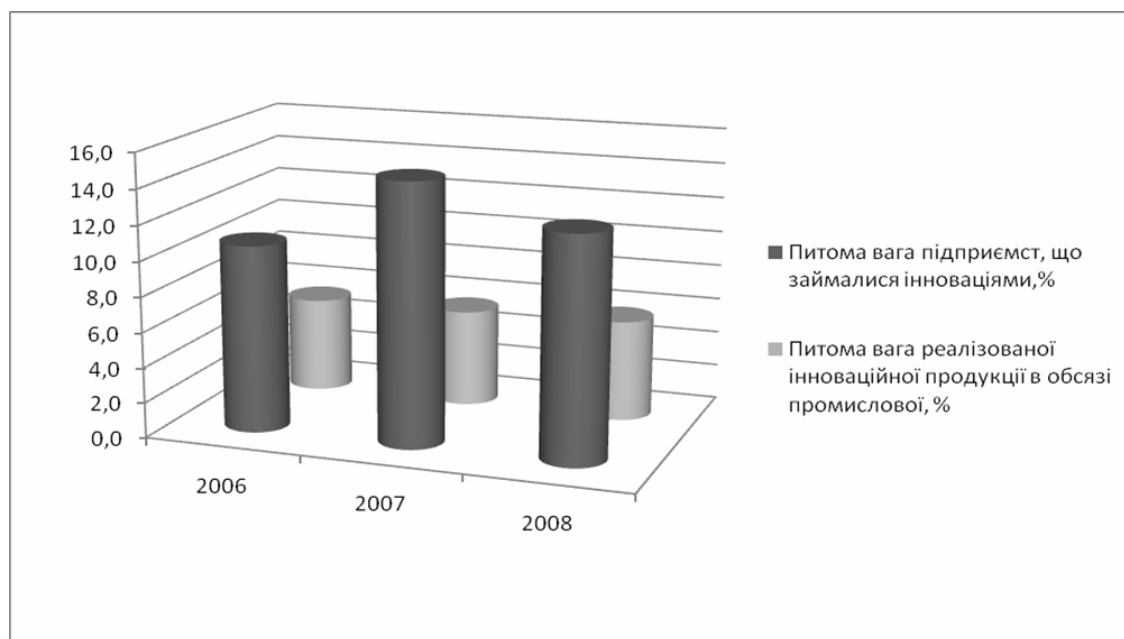

Рис. 4. Динаміка питомих ваг інноваційно активних промислових підприємств та питомих ваг реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової Центрального регіону України за 2006 – 2008 рр. [1 – 5]

У 2008 році значно зросли витрати на інноваційні проекти, особливо збільшилися витрати на дослідження і розробки в порівнянні з 2007 роком у 2008 році на 113,6%. Поряд зі збільшенням витрат на дослідження і розробки за період 2006 – 2008 рр. були відсутні роботи по підготовці виробництва для впровадження інновацій. Значно зменшилися витрати на придбання нових технологій на 96,3% у 2008 році в порівнянні з 2007 роком і відповідно зменшилися витрати майже на 40% на придбання машин та обладнання пов'язаних з впровадженням інновацій. Поряд за зменшенням витрат на придбання інноваційного обладнання та інноваційні технології знизилась кількість впроваджених нових технологічних процесів на 13,7% у 2008 році в порівнянні з 2007 роком і їх кількість становить 170 видів. Тобто, зі збільшенням частки інноваційно активних підприємств в Центральному регіоні України збільшилась кількість інноваційних проектів, які за період 2006 – 2008 рр. знаходилися на стадії дослідження, що виявляє в майбутньому позитивну тенденцію в інноваційній діяльності промислових підприємств регіону і свідчить про зміцнення інноваційного потенціалу підприємств. Але є негативне явище, що спричинене зниженням рівня інвестиційної діяльності підприємств, що безпосередньо впливає на впровадження інноваційних проектів.

Таблиця 2

Аналіз обсягів інвестицій в основний капітал промислових підприємств Центрального регіону у I кварталі 2009 р. [1 – 5]

Промисловість	Обсяг інвестицій в основний капітал, тис. грн	Відхилення у % до I кварталу 2008 р.	Питома вага до загального обсягу, %
Добувна промисловість	772193	66,3	21,9
Переробна промисловість	911362	51,5	25,8
Виробництво та перерозподіл електроенергії, газу та води	320960	89,6	9,1
Всього	3534532	64,2	56,8

За I квартал 2009 року значно зменшилися обсяги інвестицій в основний капітал промислових підприємств і в порівнянні з I кварталом 2008 року їх обсяг становить 64,2% до аналогічного періоду 2008 року (табл. 2). Значне зниження надходження інвестицій спостерігається у підприємств переробної промисловості майже на 50% менше попереднього аналогічного періоду 2008 року. В добувній промисловості зменшення обсягів інвестицій в основний капітал становить 33,7% і менше відхилення від I кварталу 2008 року спостерігається на підприємствах виробництва та розподілу електроенергії, газу та води (лише 10,4%).

В свою чергу, значне зменшення обсягу інвестицій в нематеріальні активи у 2008 році на 0,4% в порівнянні з 2007 роком свідчить про зменшення інвестицій в інноваційну діяльність промислових підприємств (табл. 3). Але позитивні тенденції спостерігаються у збільшенні обсягів інвестицій на поліпшення об'єктів промисловості і в 2008 році в порівнянні з 2006 роком їх обсяг збільшився на 1,3%. Що

вказує на підвищення матеріально-технічного забезпечення діяльності промислових підприємств Центрального регіону України. А це, в свою чергу, підвищить інвестиційно-інноваційний рейтинг регіону, який на сьогоднішній день вказує на середній потенціал Центрального регіону та мінімальний ризик вкладення інвестиційних коштів в розвиток промислового комплексу.

Таблиця 3

Аналіз обсягів капітальних інвестицій в діяльність промислових підприємств Центрального регіону за 2006 – 2008 рр. [1 – 5]

Капітальні інвестиції	2006		2007		2008	
	Обсяг інвестицій, тис. грн.	Структура, %	Обсяг інвестицій, тис. грн.	Структура, %	Обсяг інвестицій, тис. грн.	Структура, %
Інвестиції в основний капітал	18312	87	25727,1	86,6	30990,7	86,3
Витрати на інші необоротні матеріальні активи	328,5	1,6	408,4	1,4	494,4	1,4
Витрати пов'язані з поліпшенням об'єкта	2084,3	9,9	3072,7	10,3	4007,9	11,2
Інвестиції в нематеріальні активи	250,2	1,2	388,8	1,3	305,5	0,9
Всього	21055,3	100	29718,5	100	35904,9	100

Висновки. Використання стратегічного планування в інвестиційній діяльності обумовлено постійними змінами оточуючого середовища та довгостроковим характером віддачі вкладень інвестиційних ресурсів.

Відповідно до результатів проведеного дослідження можна здобути наступні висновки: вихід на траєкторію ефективного економічного розвитку промислових підприємств можливий лише при прискореному здійсненні їх інвестиційно-інноваційної реструктуризації за рахунок зовнішніх джерел.

На наш погляд, першочерговими заходами по підвищенню інвестиційної привабливості промислового комплексу є:

1. Забезпечення правового регулювання, оформлення договірних відносин з регіональними організаціями щодо делегування відповідальності;
2. Створення умов для об'єднання фінансових та матеріальних ресурсів, встановлення пріоритетів податкового регулювання (пільгове кредитування тощо);
3. Визначення форм відповідальності місцевих органів за реалізацію проекту та можливі негативні наслідки (порушення екологічного середовища, земельного планування та ін.);
4. Забезпечення зв'язку з громадськістю через засоби масової інформації для демонстрування проектів з ціллю залучення суспільних організацій та населення до участі в прийнятті рішення про необхідність їх реалізації.

Необхідно підвищити роль та відповідальність регіонів у прийнятті та реалізації інвестиційних рішень. Органи місцевого самоврядування регіону повинні проводити активну інвестиційну політику, включаючи підтримку розвитку малозасвоєних та депресивних регіонів. Ціллю регіональної інвестиційної політики має бути залучення до інвестиційної діяльності великих корпорацій та інших приватних підприємств за допомогою різних пільг. В цілому регіональна політика капіталовкладень в регіоні повинна бути направлена на структурну перебудову на основі ресурсозбереження та нових технологій, масової комп'ютеризації, а також нових систем управління, включаючи підвищення ролі та відповідальності обласних органів влади. Обласним органам влади необхідно виділити відповідальну роль у регіональному плануванні та зонуванні територій, екологічній політиці та управлінні інвестиційними програмами. Оскільки вони визначають соціальний аспект територіальних програм, складають демографічні прогнози по областям, розробляють плани створення робочих місць та необхідних об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури, а також займаються питаннями залучення підприємців, проектувальників, інвесторів та ділових партнерів.

Необхідно підкреслити, що в умовах нестабільності та інфляції на головному місці в інвестиційному процесі залишається часовий аспект. Сутність його полягає в тому, що інвестори в даному випадку не будуть вкладати засоби в середньострокові та довгострокові проекти та направляти свої зусилля в область короткострокових інвестицій. Але, не дивлячись на це, розробка комплексу питань по інвестиційній привабливості має зростаюче значення, оскільки від цього залежить ефективність інвестицій в ринкових умовах.

Література

1. www.stat.cherkassy.ua – Головне управління статистики у Черкаській області.
2. www.vous.vin.ua – Головне управління статистики у Вінницькій області.
3. www.dnestrstat.gov.ua – Головне управління статистики у Дніпропетровській області.
4. www.kirstat.kr.ua – Головне управління статистики у Кіровоградській області.
5. www.poltavastat.pi.net.ua – Головне управління статистики у Полтавській області.

Надійшла 11.06.2009

УДК 519.237.8:658.15

Л. В. ІВКОВА

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ

У статті із застосуванням методів багатомірної статистики проведено кластерне групування торговельних підприємств Донецької області за показниками результатів їх діяльності.

In the article with applying the multidimensional statistics methods there has been carried out the cluster grouping of the trade enterprises of the Donetsk region by the results of their activity.

В економічних дослідженнях групування первинних даних є основним прийомом розв'язання завдань класифікації, а отже і основою проведення подальших досліджень. Однак в процесі аналізу і прогнозування соціально-економічних явищ дослідник досить часто стикається з багатовимірністю їх опису. Особливо гостро дана проблема постає при групуванні підприємств за ознакою результативності їх діяльності. Враховуючи складність даної категорії, а також велику кількість показників для оцінки фінансових результатів, використання традиційних економетричних методів є достатньо проблематичним. Саме тому, при розв'язанні задачі сегментації досліджуваних об'єктів по показникам результативності може бути застосовано кластерний аналіз, який найбільш яскраво відображає риси багатовимірного аналізу в класифікації і виступає дієвим кількісним інструментом розв'язання поставленої проблеми.

Метою даного дослідження є здійснення групування торговельних підприємств Донецької області за показниками результативності на основі використання методів кластерного аналізу.

Поняття кластерного аналізу походить від англійського слова "cluster", що означає гроно, скупчення, група. Вперше предмет кластерного аналізу був визначений в 1939 році дослідником Тріоном. Головне призначення кластерного аналізу – розбиття безлічі досліджуваних об'єктів і ознак на однорідні у відповідному розумінні групи або кластери. Це означає, що розв'язується завдання класифікації підприємств за показниками результатів їх діяльності і виявляється відповідна структура в ній.

Фактично "кластерний аналіз" – це узагальнена назва досить великого набору алгоритмів, що використовуються при створенні класифікації.

Як зазначено в [4, с. 95], кластерний аналіз – це сукупність методів, що дозволяють класифікувати багатовимірні спостереження за відсутності навчаючих вибірок, тобто апріорної інформації про розподіл генеральної сукупності, з якої зроблена генеральна вибірка досліджуваних об'єктів.

Перевага застосування кластерного аналізу при дослідженні фінансових результатів полягає в тому, що процедури кластеризації дозволяють класифікувати об'єкти схожі між собою не за одним параметром, а одночасно за декількома ознаками на основі введення певної міри близькості за всіма ознаками класифікації [2, с. 129]. Крім того, кластерний аналіз на відміну від більшості математико-статистичних методів не накладає ніяких обмежень на вигляд даних об'єктів, і дозволяє розглядати безліч початкових даних практично довільної природи.

Кластерний аналіз дозволяє розглядати достатньо великий об'єм інформації і різко скорочувати, стискати великі масиви соціально-економічної інформації, робити їх компактними і наочними.

Виходячи з того, що ефективність управління фінансовими результатами можна розглядати як ступінь виконання поставленої мети управління фінансовими результатами, при якій, не зважаючи на вплив факторів зовнішнього середовища, досягається приріст корисного результату і оптимізація витрат. Вважаємо за доцільне при проведенні кластерного аналізу брати за основу наступні класифікаційні показники, що характеризують результативність діяльності підприємства (табл. 1).

Класифікацію досліджуваної сукупності торговельних підприємств будемо здійснювати в два етапи. На першому етапі, застосовуючи метод одиночного зв'язку (ближнього сусіда), проведемо кластеризацію об'єктів, визначивши оптимальну кількість кластерів. На другому етапі, з використанням програмного пакета Minitab побудуємо дендрограму для перевірки отриманих результатів аналізу.

Необхідною умовою проведення кластерного аналізу є забезпечення співвимірності та односпрямованості показників фінансових результатів. Застосування процедури стандартизації дозволяє усунути